

תרומה ג

[וואס דערפאר איז ער מצייר די גביעים אין א "תבנית משולש", אע"פ אז א כוס אלכסנדריא איז ניט ווי א משולש ממשי — ווי ס'איז פארשטאנדיק בפשטות אז די שוליים פון א כוס מאכט מען ניט שפיציק ממשי (ווייל דעמאלט קען מען דעם כוס ניט אוועקשטעלן) — זיי זיינען נאר "צרים", שמאל (ובפרט) לגבי דער ברייט פון "פיהם"],

איז דאס אבער ניט קיין טעם צו מצייר זיין פארקערט (שוליים — למעלה און דעם אויבן — למטה) "מיטן קאפ אראפ"?

[ובפרט אז דער רמב"ם איז געווען א דייקן בכל ענין ובכל פרט — לייגט זיך כלל ניט צו זאגן, אז דער רמב"ם זאל מצייר זיין די גביעים באופן הפוך (און בא יעדן גביע) — צוויי און צוואנציג מאל!]

ב. לכן נראה לומר כפשטות הדבר, אז דער רמב"ם האט מצייר געווען די גביעים באופן זה¹ ווייל לדעתו איז אזוי

א. וועגן דעם ציור פון די גביעים (פון דער מנורה) זאגן חז"ל: "למה הן דומין כמין כוסות אלכסנדריים". איז דער רמב"ם מפרש (בפירוש המשניות שלו)² אז דאס מיינט א כוס וואס "שולים שלו צרים"³ — דער דעק איז שמאל. און אזוי פסק'נט דער רמב"ם להלכה (בספר היד⁴): "הגביעים דומין לכוסות אלכסנדריא שפיהן רחב ושוליהן קצר".

געפינט מען אין דעם א דבר תמוה: עס איז פאראן דער ציור פון דער מנורה וואס דער רמב"ם האט מצייר געווען בגוף כתב יד קדשו (בפירוש המשניות שלו)⁵, און דארט איז ער מצייר די גביעים אין א פארקערטן אופן — דעם ברייטן חלק הגביע ("פיהן") צום אונטן פון דער מנורה און דעם שמאלן טייל ("שוליהן") אויבן, דאס הייסט — א ציור פון א איבערגעקערטן כוס (של אלכסנדריאה)!

און אע"פ אז דער רמב"ם אליין בא-ווארנט⁶, אז מיט דעם ציור וויל ער נאר באווייזן "כללותה היאך היתה" — "ידיעת מגין הגביעים כו' ומקומותם כו'" — אבער ניט "שתדע ממנו תבנית הגביע בדקדוק"

(1) מנחות כה, ב. ברייתא דמלאכת המשכן פרק י"ד.

(2) מנחות ס"ג. אבל ברשי' מנחות שם (וכן בפ' עה"ת פרשתנו כה, לא) פ' באריא. וראה ס' הזכרון לפרשי' פרשתנו שם.

(3) כ"ה הלשון בהעקת קאפה (וכן שאר העתקות ל' הרמב"ם בפיה"מ דלקמן הו' מהעקת זו. ובפיה"מ לפנינו הוא בשינוי לשון אבל בתוכן דומה).

(4) ה"ל בית הבחירה פ"ג הט'.

(5) צילום ממנו נדפס בפיה"מ הוצאת קאפה. וلتועלת המעינים — נדפס לקמן ע' 172.

(6) בפיה"מ שם.

(7) כמפורש בפיה"מ שם לפני' (ושם: ואם תרצה אמור . . . שנחתך מלמעלה מעט כו').

(8) ראה פסחים (סד, א); ולא היו לבזיכין שוליים כו'.

(9) וראה רלב"ג עה"ת פרשתנו: שוליהם לצד יציאתו מקנה המנורה. וכן מוכח בחזקוני ובבכור שור עה"ת פרשתנו, שהגביעים היו מתמלאים מן השמן כשהנר מתמלא יותר מדאי. וראה לקמן סעיף ה והערה 26.

(10) וצ"ע בפ' ר' אברהם בן הרמב"ם (לונדון תשי"ח) פרשתנו שם (בערבית — עם תרגום: בדמיון הכוס רחב מלמעלה וקצר מלמטה, דמשמע קצת כבמפרשים שבהערה הקודמת. ויש לומר שתיבות אלו קאי על צורת כוס זה (אלכסנדר) בכלל, אבל לא נחית לפרט אם במנורה היו כתבנית

המשכן האבן געדארפט זיין „עומדים דרך גדילתן“¹³ דוקא — „התחתון למטה והעליון למעלה“¹⁴ און דערפון לערנט מען אפ¹⁵ אַ כּלל אַז „כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן“ — פאַרוואָס-זשע זאָלן די גביעים זיין היפך פון „דרך גדילתן“?

ויש לומר, אַז דאָס וועט זיין מובן לויט דעם וואָס מען געפינט בנוגע דער כללות ענין המנורה אָן ענין וועלכער איז מעין ודוגמת הנל:

וועגן דעם אור המנורה זאָגן חז"ל¹⁶: „לא לאורה אני צריך . . . עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל“ — דער אור המנורה איז ניט געווען כדי צו באַלייכטן דעם אָרט וואו מ'האַט זי גע-שטעלט (משכן ומקדש), ואדרבא — דאָרט איז „אינו צריך לאורה“, נאָר עס איז געווען אַן „עדות . . . לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל.“

און מהאי טעמא¹⁷ האָט מען געמאַכט די חלונות פון בית המקדש אין אַן אופן היפך פון חלונות סתם — נאָר „שקופים אטומים“¹⁸ — „שקופים מבחוץ“¹⁹ ואטומים מבפנים²⁰ (ברייטער אין דרויסן און שמאַלער אינעווייניק), ווי מפרשים²⁰ זיין נען דאָס מבאר:

(13) סוכה מה, ב.

(14) רש"י שם ד"ה דרך גדילתו.

(15) סוכה שם. וראה הנסמן בגליוני הש"ס (להר"י ענגל) שם.

(16) מנחות פו, ב.

(17) מנחות שם. וראה גם ויקר פלא, ז. תנחומא (תצה ו. בהעלותך ב).

(18) מ"א ו, ד.

(19) כ"ה הגירסא ברש"י כתי' מנחות שם. שטמ"ק שם. וגם לפי הגירסא שלפנינו (וכ"ה גירסת רש"י שם), „שקופים מבפנים ואטומים מבחוץ“ — הכוונה בזה צר מבפנים ורחב מבחוץ (ראה רש"י שם. וראה חזא"ג מהרש"א שם).

(20) רש"י כתי' מנחות שם. וכ"ה במדרשים שצוינו בהערה 17.

געווען זייער קביעות במנורה (אָדער מצד הקבלה פון מלמד צו מלמד מדור לדור²¹), אָדער ווייל אזוי האָט ער געפֿר-נען אין אַ מדחז"ל שלא הגיע לידינו [ע"ד ווי מען געפינט בכמה מקומות אין רמב"ם (און אַנדערע ראשונים) ענינים וואָס זייער מקור איז אַ מדרש (וכי"ב) שלא הגיע לידינו].

און ער בריינגט עס ניט בספר הידי"י — פונקט ווי ער בריינגט ניט בספרו די ציורים שבפיה"מ שלו (אע"פ וואָס במילא זיינען אויך ניטאָ בספרו כמה פרטים וועלכע מ'זעט אין ציור).

וי"ל כמה טעמים בזה. ומהם: א) מלכתחילה איז דאָס (ציורים) ניט געווען אין זיין תכנית פון ספרו משנה תורה. ב) ע"פ הידוע²² אויף וויפל דער רמב"ם איז ממעט בתכלית בריינגען בספרו זאָכן וועלכע זיינען ניט מפורש בש"ס וכי"ב. ג) כמה מהפרטים האלה, זיינען, לדעתו, ניט לעיכובא כּלל. ועוד טעמים.

ויש להאריך בכ"ז וביותר. ואכ"מ.

ג. הנ"ל פאַרענטפערט, איז מבאר דעם רמב"ם — עס בלייבט אָבער די שאלה: הלמאי זיינען די גביעים פון דער מנורה געווען איבערגעקערט, מיטן אויבן אראָפּ?

ובפרט אַז מען געפינט אַז די קרשי

כוס העומדת בישר או הפוכה — דבזה מובן דס"ל כאבי. — ראה לקמן בפנים סי"ח בפי' הראב"ם בזה. (11) עדמשיכ' בהקדמת פיה"מ (ד"ה וכאשר מת יהושע) דאין שייך ספק מהו פרי עץ הדר כיון שנלקח בכל שנה.

(11*) הערה לאחר זמן: שוב נתפרסם כתי' דס' היד, ושמ' כהלי' ביהב"ח פ"ג סה"י (איתא, וזו היא צורתה), ויש ציור המנורה (כמו בפיה"מ) — וגם שם הגביעים מצויירים פיהם למטה ושוליהם למעלה (כצויר המנורה שבגוף כ"ק הרמב"ם), וכן הקנים עולים באלכסון (ראה לקמן סעיף ח).

(12) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ב' וד'.

א כוס אָבער איז אַ כלי דורך וועל-
כער די מים וכו' פון דער „חבית“ (אדער
„מעין“ וכיו"ב) קומט אָן און איז „משקה
ומרוה“ דעם אדם השותה²⁵.

קומט אויס, אַז דער ביאור הנ"ל פון
בחי איז מתאים מיטן מאמר רז"ל הנ"ל
(וועגן כללות ענין המנורה) „לא לאורה
אני צריך . . . (נאָר) עדות הוא לכל באי
עולם כו'“ — אַז דער תפקיד פון אור
המנורה איז (ניט אינעם „אני צריך“ —
„קיבול“ — נאָר) כדי צו באַלייכטן די
וועלט (שמבחוץ), ובלשון הבחי: צו
משפיע זיין „בעולם השפל“.

ה. עפ"י יובן פאַרוואָס די גביעים
במנורה זיינען אין אַן אופן פון פיהן
למטה ושוליהן למעלה:

ווען די גביעים זיינען (צייטווייליג)
צוליב דעם „קיבול“, בשעת „אומר
קידוש על הכוס“ איז זייער מצב פיהן
למעלה ושוליהן למטה (וואָס דעמאָלט
האַלטן זיי אויף אין זיך משקה²⁶);

וויבאלד אָבער אַז די גביעים שבמנו-
רה איז לרמוז אויפן ענין פון „משקה

א פּענסטער ווערט געבויט אַזוי, אַז
די פּענסטער-עפּענונג איז אינעווייניק
ברייטער ווי אין דרויסן, כדי די ליכ-
טיקייט פון דרויסן זאָל זיך מתפשט זיין
אויף אין די „צדדין“ פון דעם חדר;
אָבער די חלונות פון בית המקדש זיי-
נען געווען פאַרקערט — „קצר מבפנים
ומרחיב והולך לצד חוץ כדי שתהא
אורה יוצא מהיכל שחאיר לעולם²⁷,
ווייל דער תפקיד פון אור המנורה איז
— „עדות הוא לכל באי עולם כו'“.

ד. על דרך זה קען מען מבאר זיין
בנוגע די גביעים:

דער בחי²⁸ איז מבאר דעם רמז אין די
גביעים פון דער מנורה: אַ גביע איז אַ
„כלי שיש לו בית קיבול והוא משקה
ומרוה“, און דאָס איז אַ רמז אויף די
„גלגלים שהם מקבלים כחות העליונים
ומשפיעים כח בעולם השפל“.

וואָס די הדגשה אין דעם איז — די
השפּעה²⁹ מעליון להשפל, „משקה ומרוה“.

דער (עיקר) תפקיד פון אַ כוס באַשטייט
ניט אין זיין אַ כלי קבול³⁰

— דאָס איז דער תפקיד פון אַ „חבית“
וכיו"ב, אין וועלכע מ'האַלט מים, יין וכו'.

25) ראה מקץ (מד, כ"ה) „גביע הכסף . . . אשר
ישחה אדוני בו“. וראה ערכי הכינויים (לבעל סה"ד)
מע' גביע.

— בכ"מ מבואר (ראה ס' הליקוטים (מאמרי כו'
דהצ"צ) מע' גביע, ושי"ן) שגביעים הם גדולים מכוס
ובהם מביאים היין, ומהגביע מוזגין לתוך הכוס
(וא"כ הוא דלא כפשוטו של מקרא הנ"ל).

אבל גם עפ"י הרי ענינו של הגביע הוא שממנו
מוזגין „משקה ומרוה“ לתוך הכוס (ולא כתבית
וכיו"ב שבה אוצרין יין). וראה ס' הליקוטים שם
(מאוה"ת מקץ שמא, ב. וראה ד"ה גביע הכסף
לאדהא"מ): שהגביע הוא ביטוד ז"א אשר הוא מקור
המשפיע לבחי הכוס שהוא המל', כמו שהגביע
שופכים להכוס, ושם (מאוה"ת במדבר ע' אחפה)
מפורש כן בנוגע לגביע המנורה.

26) כמ"ש בחזקוני ובבכור שור שבהערה 9.
וראה הערה 24.

21) ל' רש"י כתי" מנחות שם.

22) פרשתנו כה, לא (והעתיק בס' תורת העולה
ח"א פ"ב). ועד"ז בפ' הרקאנטי עה"ת פרשתנו שם,
לג.

23) וכמודגש בל' הרקאנטי שם, הם מקבלים . . .
להשפיע כו' (ולא „מקבלים“ . . . ומשפיעים“ כבבחי
שם) — משא"כ לפי העקידה (פרשתנו שער מט)
שענינם (רק) קבלה, וראה הערה הבאה.

24) וצ"ע לתורך עם המבואר במקומות
שבהערה הבאה בהחילוק בין גביע לכוס, דכוס היא
כנגד ספי' המלכות שענינה מקבל, אבל להעיר שגם
במל' יש ב' ענינים (כידוע): א) מקבלת מהספירות
שלמעלה ממנה, ב) משפיעה בעולמות שלמטה
ממנה. וראה לקו"ש חט"ז ע' 447 (ושי"ן) בנוגע לב'
הענינים שב„דלת“ ומהו העיקר.

אבער ווען ס'קומט צו דער עבודה פון טאן מיט א צווייטן אידן, ובפרט — צו דער עבודה פון מאכן די וועלט פאר א דירה לו ית' — מוז מען וויסן, אז דא מוז זיין למעלה מהגבלות, ווערט דער רחב — כלפי (המקבל ממנו — ה)מטה. [ע"ד ווי גערעדט אמאל בארוכה²⁸ וועגן דעם חילוק צווישן די תרומת האדנים (ותרומת השקלים) און תרומת המשכן:

תרומת האדנים (והשקלים) איז גע- ווען באגרענעצט צו א דבר מסויים (כסף ומחצית השקל), משא"כ תרומת המשכן האט אין זיך כולל געווען אלע סוגי הבריאה — דומם צומח און חי (ובצירוף „איש . . ידבנו לבו"²⁹ — מדבר) —

ווייל תרומת האדנים (והשקלים) זיי- נען מרמז אויף (דער הנחת האדנים ו)התחלת העבודה פון א אידן, וואס עבודת תמידים (איז) כסדרם, עבודה מסודרת — אנהייבנדיג פון מודה אני און גיין מדרגא א' לשני' וכו'.

משא"כ תרומת המשכן איז מרמז אויף דער כללות העבודה פון לעשות לו מקדש ושכנתי בתוכם — דירה בתחתונים, וואס אין דעם זיינען ניטא קיינע הגבלות³⁰, זי נעמט ארום כל עניני העולם].

ז. און דאס איז דער רמז אין דעם וואס אע"פ אז „כל המצות" דארף מען טאן „דרך גדילתן" דוקא — ווי עס ווערט געבראכט לגבי (און אפגעלערנט פון) לולב ומיניו³¹ — אעפ"כ זיינען די גביעים שבהמנורה הי"ף „דרך גדילתן":

ומרוה" — איז, אדרבה: דער מצב זייערער להיפך פיו למטה ושוליו למעלה (מען קערט איבער דעם כוס כדי די משקה זאל זיך אויסגיסן פון אים).

ועד"ז בעניננו: וויבאלד דער אור המנורה דארף באלייכטן די „באי עולם" וועלכע זיינען למטה (ברוחניות) פון דעם מקדש [אדער בלשון הבחי' הנ"ל: ומשפיעים בעולם השפ"ל], דעריבער, איז מצב הגביעים שבמנורה פיהם למטה ושוליהם למעלה (ע"ד ווי די חלונות המקדש זיינען „שקופים אטומים", הי"ף ווי חלונות הבית).

ו. ע"פ הנ"ל קען מען אויך מסביר זיין בעבודת האדם דעם רמז ולימוד וואס די גביעים זיינען געווען דוקא „פיהן רחב ושוליהן קצר":

וויבאלד אז די גביעים זיינען מרמז אויפן ענין פון „משקה ומרוה", איז מובן, אז דא פאדערט זיך א „פה רחב".

ווען עס קומט צו משפיע זיין אויף א צווייטן אידן, אדער (בכללות יותר —) צו פארנעמען זיך מיט דער עבודה פון לעשות לו ית' דירה בתחתונים („עדות הוא לכל באי עולם") — דארף דאס גע- טאן ווערן מיט דער גרעסטער רחבות, ביז למעלה ממדידה והגבלה. — דארף ער (מקבל זיין) זיך אננעמען מיט די גרעסטע כחות, פיו (דורך וועלכן ער איז מקבל לתוכו איז) רחב.

אויב ווען עס רעדט זיך וועגן זיך אַליין און ער האלט גאר בתחלת העבודה, אדער אפילו שפעטער אבער זיין עבודה איז (מאיזה סיבה שתהי') אן עבודה מוגבלת³² — איז זיין מצב: פיו למעלה,

(28) לקו"ש ח"א ע' 113 ואילך (ובהערה 51 שם).

(29) פרשתנו כה, ב.

(30) וראה אה"ת פרשתנו (ע' א'שנא) דתרומת המשכן (דפרשתנו) ה"רע בכל מאד.

(27) בערך ה"רחב" ובל"ג שבהעבודה עם הזולת, כי ס"רס גם בהעבודה עם עצמו צ"ל בכל מאד. וראה הערה 30.

געווען „להקל על הציור“ — שטייט אבער בפירוש אין פירוש ר' אברהם בן הרמב"ם³³, אז די „ששה קנים . . נמשכים מגופה של מנורה לצד ראשה ביושר כמו שצייר אותה אבא מרי ז"ל, לא בעיגול כמו שצייר אותה זולתו“.

און אזוי שטייט אויך אין פירוש רש"י על התורה³⁴ אז די ששה קנים „באלכסון נמשכים ועולין“.

קומט אויס, אז די ציורים הרגילים של המנורה זיינען ניט ווי דעת רש"י און ניט ווי דער רמב"ם האט זיי מצייר געווען!

ט. דער בעל משנת חסידים בספרו „מעשה חושב“³⁵ (על מלאכת המשכן) שרייבט בפשטות אז די „ששה קנים זיינען געווען „נמשכים בעיגול“.

און ער איז מבאר, אז אע"פ אז פון פי' רש"י³⁴ איז מוכח אז „לא היו בעיגול“ — „אבל הרמב"ם בחבורו“³⁶ לא הזכיר חיבת אלכסון אלא כתב³⁷ ונמשכים ועולים, און ער ברענגט וואס דער בעל „חכמת המשכן“³⁸ שרייבט, אז פון דעם איז „נראה . . שהיו עולים הקנים כמעט בעיגול“; און דער „מעשה חושב“ איז מסיים: „והכי מסתברא דבהכי הם דומים לגלגלי הרקיע“³⁹ כו' שכנגדם הם השבעה⁴⁰ נרות“.

אבער לפענ"ד: וויבאלד דער „מעשה חושב“ שרייבט בפירוש, אז זיין יסוד צו

יעדער מצוה³¹ ובפרט לולב ומיניו זיינען בדוגמת גאנץ סדר ההשתלשלות — דארף עס זיין בכללות „סדר“ וב„השתלשלות“, „דרך גדילתן“:

און דערפאר איז דער סדר הקיום פון מצוה³² אין אן אופן פון „דרך גדילתן“.

אויך די גביעים עצמם זיינען „שוליהם קצר ופיהם רחב“ — ווען זיי ווערן אבער א טייל פון דער מנורה (מקשה) און זייער ענין במנורה איז משקה ומרוה לשפל, מאיר זיין בחוץ — איז עס פאר-בונדן מיט משנה זיין טבעו ורגילותו — ער דארף ארויסגיין פון „זיך“; ובמילא זיינען (די חלונות ביתו אין אן אופן פון „שקופים אטומים“, און) די גביעים פיהם למטה ושוליהם למעלה — היפך „דרך גדילתן“.

און זיין עבודה והשפעה למטה איז פון א פון „רחב“ — למעלה ממדידה והגבלה.

* * *

ח. עס איז פאראן נאך א פרט אין דעם ציור הנ"ל פון דער מנורה שבגוף כתב יד הרמב"ם, וואס איז אנדערש פון די ציורים הרגילים של המנורה — אז די ששה קני המנורה ציען זיך ארויף (פון דעם קנה האמצעי) אין א גלייכן אלכסון, ניט ווי אין די ציורי המנורה הרגילים, אז זיי ציען זיך ארויף ווי חצאי קשת.

און אע"פ אז בנוגע דעם פרט, וואלט אפשר בדוחק הכי גדול געווען אז ארט צו זאגן, אז דער רמב"ם האט אזוי מצייר

(31) להעיר ש„מצוה“ אותיות „הוי“ (בחילוף י"ה באתב"ש) — לקו"ת ויקרא ב, א. ועוד. — וכל מצוה כלולה מכל המצוות (המשך תרס"ז ע' סח. ע' תכב. ובכ"מ).

(32) וכן קרשי המשכן, שהם כותל המפסיק בין המשכן וה„חוצ“ (עולם).

(33) פרשתנו כה, לב.

(34) פרשתנו שם.

(35) פ"ו.

(36) הל' בית הבחירה פ"ג ה"י.

(37) „וכן הוא בברייתא דמלאכת המשכן (פ"י) וכן בש"ס (מנחות כח, ב)“ — מעשה חושב שם.

(38) להרי"י ריקיטי (מנטובה, תל"ו).

(39) ולהעיר שהגלגלים שייכים לבחי' עיגולים

(ע"פ ש' עיגולים ויושר ענף ג. ש' ציור עולמות

אבי"ע פ"ב. ועוד).

(40) רוצע"ה האם מפרש שגם הנר האמצעי יהי

„כמעט בעיגול“!

אויסזען פון דער מנורה שבמשכן ומקדש), זאלן מצייר זיין די קני המנורה באלכסון, כדעת רש"י (פשוטו של מקרא) והרמב"ם (ועי' הנ"ל — איז י"ל אז במסקנא אין חולק בדבר⁴³).

ועד"ז די מוסדות חינוך וכיו"ב וועל-כע זיינען מצייר אויף זייערע „גליונות“ „בלאנקען“ וכיו"ב דעם ציור המנורה און זיי צייכענען די קני המנורה ווי חצאי קשת —

איז וויבאלד די מטרה פון דעם ציור איז צו דינען אלס דערמאנונג אויף דער מנורה שבמשכן ובמקדש — איז כדאי וביותר אז זיי זאלן משנה זיין דעם ציור און מצייר זיין די קנים באלכסון⁴⁴.

יא. דערביי קומט דא צו נאך אן ענין:

43) ביות רענן (לבעל מג"א) ר"פ בהעלותך מפרש מ"ש בספרי זוטא (והובא ביל"ש) ר"פ בהעלותך „שהן חוזרין חלילה כמין עטרה“ — „שהקנים בעצמן היו עגולה כמין עטרה“. אבל מסיים שפי' זה „דוחק“ [ושם לפני:] הלשון משמע דס"ל שהקנה האמצעי ה' באמצע וששה קנים מקיפין אותו סביב כמין עטרה. וא"כ ה"ז פ"י שלשים. וראה בזה בתו"ש מילואים לכרך כב ע' לבי⁴⁵.

44) ועפ"ז מקום לומר שגם התנוכיות (לימי חנוכה) כדאי לעשות קניה באלכסון. — ובלאה"כ צ"ל שאין בזה חשש איסור ד' מנורה תבנית מנורה (עי' מג, סע"א. רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ז הל' שו"ע יו"ד ס"ט סקמא), כי משנים מספר הקנים (ראה ע"ז ורמב"ם ושו"ע שם), ולמה לשנות בגוף צורת המנורה שקני' היו ביושר ולא כחצי עיגול.

לערנען אז „נמשכין בעיגול“ איז פון סתימת לשון הרמב"ם בחיבורו („לא הזכיר תיבת אלכסון“), וואס דערפון איז „נראה . . שהיו עולים . . כמעט בעיגול“ [און „הכי מסתברא כו"י] —

איז אבער נאכדעם ווי ס'איז נתגלה געווארן גוף כתי"ק הרמב"ם בציור המנורה⁴⁶ ועדותו של בן הרמב"ם בזה [ובהדגשה אז דאס וואס אביו האט מצייר געווען „ביושר“ איז מיט אויס-דריקלעכער כוונה — דוקא אזוי און „לא בעיגול כו"י"] — איז בטל היסוד ובטל הבניין⁴⁷.

ובמחכ"ת ולפענ"ד נראה ברור, אז אויב דער „מעשה חושב“ ובעל חכמת המשכן וואלטן געזען דעם ציור הרמב"ם און דעם פירוש פון ר' אברהם בן הרמב"ם, וואלטן אויך זיי געשריבן אז ס'איז ניטא קיין פלוגתא בזה ולכולי עלמא זיינען די קנים געווען „ביושר“

[ע"ד ווי דער אלטער רבי שרייבט בשו"ע שלו⁴⁸, אז „הרבה מספרים הרא-שונים ז"ל לא יצאו לאור הדפוס עדיין בימי האחרונים ז"ל . . ולזאת ודאי אין לסמוך כו"י"].

יו"ד. ואם כנים הדברים, איז מהנכון להחזיר עטרה ליושנה — אז די אלע וועלכע מאכן ציורים פון דער מנורה (בכדי צו לערנען ווי ס'איז געווען דער

40*) הערה לאחר זמן: וראה לעיל הערה 11*) שכ"ה גם בכת"י של ספר ה"ד, היינו שנתגלה שגם „בחיבורו“ לא סתם הרמב"ם.

41) ובכלל לא זכיתי לפענ"ד להבין כלל הראי' דמדתים בכהנ"ל נראה שהי' „כמעט בעיגול“ — שהרי תיבת „קנה“ מובאה בכוכ' מקומות בתושב"כ, ובכ"מ מוכרח שהוא קו ישר. ולא מצאתי ע"ע אף פ"א שמוכרח שזוהו באופן אחר.

42) ריש הל' מכירת חמץ (נדפסו לאחר ה'ל' פסח — בהוצאות קרית תקם, ב). וראה גם בשו"ע חיו"ד שלו סקפ"ט ס"יג סקמ"ג.

*) ושם, שזוהי גם כוונת הראב"ע (תצוה כז, כא. וכן בפ"י הקצר פרשתנו כה, לו) אשר ששה הנרות היו כחצאי עיגול, והיינו שהקנים הקיפו קנה האמצעי כמין עטרה.

אבל תמוה, כי בספרי זוטא סתם „חוזרין חלילה כמין עטרה“, שמשמעו „מקיפים אותו סביב (מכל הצדדים)“. ולא „כחצי עיגול“, ואולי הכוונה שהקיפו רק מלפנים — כדוגמת חצי גורן עגולה בסנהדרין, וכמדומה שישנם עטרות המקיפות הראש רק מלפנים.

ווארן, כמובן, כדי צו אַרויסברענגען די שליטה און הערשאַפט פון רוים איבער אידן ר"ל, ביז אַז מ'האַט דאָרט אויך אויסגעקריצט בכ"מ די ווערטער "יודעא קאפּטא" ("יהודה (אידן) איז גע- פאָנגען"). און עס זיינען געווען זמנים, ווען מען פלעגט מכריח זיין אידן צו קומען צו דעם שער, זיי זאלן זען וואָס דאָרט איז געשריבן און געצייכנט, בכדי צו דערנידעריקן וכו' וכו'.

קומט אויס, אַז דאָס מצייר זיין די קני המנורה ווי חצאי קשת (ווי זיי זיינען מצייר אויף שער טיטוס) דאָרף אַרויס- רופן אַ געוואַלד געשריי — נוסף וגו' עיקר וואָס דאָס איז היפּך רש"י והרמב"ם וכו' — אויך ווייל דאָס גיט אַ געוויסן הסכם וכו' ח"ו ור"ל צו דעם ציור אויפן שער טיטוס, וואָס איז גע- מאַכט געוואָרן כדי צו מצער זיין אידן און זיי נידעריק מאַכן!

שכן מפורש בפ"י רש"י עה"ת פרשתנו (כה, ט), הנה גם ע"ד ההלכה מסתבר לומר כן, כי: (א) למה ישנה ויחדש צורה אחרת? (ב) מפורש (ברייטא דמלאכת המשכן פ"י. וראה ירושלמי שקלים פ"ו ה"ג. תוספתא מנחות פ"א, ו) שגם מנורות שלמה היו כשרים לעבודה (וכן מוכח במנחות צה, ב: מצינו מנורה בצפון); ולפרש"י (ד"ה על כולן מנחות צט, א) — לדיעה אחת (מנחות שם. וכן ברייתא דמלאכת המשכן, ירושלמי שקלים ותוספתא מנחות שם) היתה הדלקת המנורה (לפעמים) רק בשל שלמה. וכן סתם במדרש הגדול פרשתנו כה, כג"ה. ובכל אופן: גם א"תל דמנורות שלמה לא היו כצורת מנורת משה (וע"פ זה ציירו המנורה שעל שער טיטוס) — למה לצייר עתה המנורה בצורת מנורות שלמה, ולא כמנורת משה, דלכ"ע הוא העיקר!

וראה גם לקושי חכ"י ע' 201.

שולחנות עשר מנורות . . הכל בכתב מאת ה"י. ועד"ז הוא בבז"י פרשתנו (כה, י).
(**) בנוגע לשולחנות דשלמה, שמזה מוכן גם בנוגע למנורות שלמה.

דער ציור הרגיל פון דער מנורה (אַז די ששת הקנים זיינען ווי חצאי קשת) איז ע"פ השערה אַ נאָכמאַכונג פון דעם ציור המנורה וואָס נישט אידן האָבן מצייר געווען ברומי, און אויף דער „נצחון- אַרקע" (דעם „שער הנצחון") פון טיטוס ימ"ש⁴⁵!

ווען טיטוס הרשע האָט חרב גע- מאַכט דעם ביהמ"ק, האָט ער געהייסן אוועקצונעמען כלי המקדש און זיי ברענגען קיין רוים; און „לכבודו" פון דעם רשע האָט מען אין רוים געבויט אַ „שער נצחון" וואָס טראָגט זיין נאָמען: שער טיטוס. אויף דעם שער האָט מען מצייר געווען ווי מ'טראָגט די געפאָנ- גענע כלי המקדש ובתוכם די מנורה — און אין דעם ציור פון דער מנורה אויפן שער טיטוס זיינען די ששת הקנים ווי חצאי קשת.

וואָס נוסף אויף דעם אַז דער ציור המנורה אויף שער טיטוס איז כלל נישט מדויק⁴⁶ — איז דאָך דאָס געטאָן גע-

45) כהנרת הר"י קאפח בפיה"מ דהרמב"ם שהייל. וכן בתו"ש שם.

46) כמו שהעירו כ"כ — שאין בה רגלים וכו', אף שבמנחות (כה, ב) מפורש שהיו בה רגלים.
— ר"א אשר המנורות שנשבו ע"י טיטוס היו מהעשר מנורות שעשה שלמה (ראה יוסיפון פצה"ה — הוצאת הומוינר). אבל [נוסף לזה שמסתבר לומר שהמנורות דשלמה לא היו בבית שני, הרי גם אם נאמר שצורת המנורה שעל שער טיטוס היא ע"פ צורת מנורות דשלמה] בפשטות, נ"ל שמנורות שלמה נעשו כצורת מנורת משה, כי [נוסף לזה

(*) ראה ר"ה כד, ב (וש"י) בזמן החשמונאים. אבל ראה תוס' ר"ד ליומא (נא, ב) בנוגע לשולחנות שעשה שלמה. אלא שגם הוא מסיים שמסתבר שלא היו בבית שני. ע"ש.

(**) וכן מוכח במדרש הגדול פרשתנו (כה, כג) שהוצרך לשלול שאין בעשיית שולחנות (ומנורות) דשלמה משום „לא תוסיף עליו" (ואחזקני יג, א), כי כן היתה בידם מוסרת מפי משה . . יהוה בו עשר

מותה⁴⁹ אין דעם בית המקדש השלישי, און אלע וועלן זען ווי די מנורה זעט אויס.

און משה ואהרן עמהם⁵⁰, און מען וועט זען בעיני בשר, ותחזנה עינינו — דעם קיום הציווי „דבר אל אהרן גוי בהעלותך את הנרות“, צינדן די מנורה, כפשוטה ממש ובמהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ מטו"מ, ש"פ דברים
ואדר"ח אלול תשמ"ב)

תמורת זה וואס א ציור פון דער מנורה דארף דערמאנען און מערר זיין א אידן אז זיין תפקיד איז צו זיין „לאור גוים“⁴⁷ — „עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל“⁴⁸ — ווערט די צורת המנורה געמאכט באופן כזה וואס דערמאנט דעם היפך ממש — ווי רויס האט מנצח געווען די אידן, ר"ל!

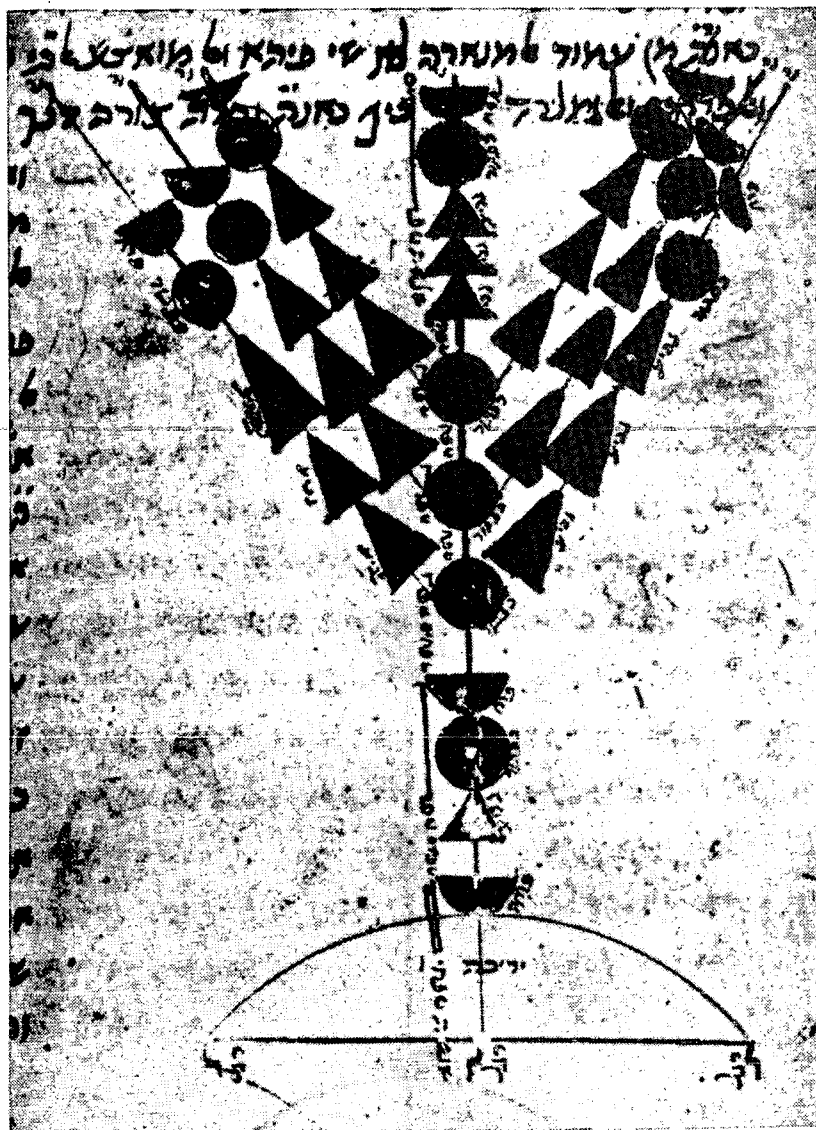
יב. ויהי רצון, אז בקרוב ממש זאל קומען די גאולה האמתית והשלימה און מ'וועט האבן די מנורה כפשוטה ובשלי-

(47) ישע"י מב, ו. שם מט, ו.

(48) להעיר מיל"ש מלכים (רמז קפה): מנורה . . כנגד שבעים אומות שכל זמן שהנרות דולקות היו מתכבשים.

(49) דכל מעשי משה נצחיים (ראה סוטה ט, א. צפע"נ עה"ת ריש פרשתנו. ועוד).

(50) תוד"ה אחד פסחים קיד, ב. וראה יומא ה, ב.

צילום ציור המנורה שבגוף כתב יד קודש הרמב"ם

תצוה

א. וועגן פ' תצוה שטייט אין בעל הטורים¹, אז דאס איז די איינציקע סדרה „משעה שנולד משה“ אין וועלכער עס ווערט ניט דערמאנט דער נאמען פון משה רבינו („עד משנה תורה“²). און דער טעם אויף דעם איז, ווייל משה האט געזאגט „מחני נא מספרך אשר כתבת“³ און „קללת חכם אפילו על תנאי באה“ — איז דאס נתקיים געווארן אין דער סדרה.

דארף מען פארשטיין: וואס פאר א שייכות האט דער ענין פון „מחני“ צום תוכן פון פ' תצוה, וואו עס רעדט זיך וועגן דעם ציווי אויף העלאת נרות המנורה, עשיית בגדי כהונה, חינוך אהרן ובניו, און עשיית מזבח הקטורת?

ב. אויך דארף מען פארשטיין: די כוונה אין דעם וואס „לא הזכיר משה בזה הסדר“⁴ איז (ניט אז דא רעדט זיך

לפני כי תשא) —

אבל (נוסף לזה שלכמה דעות (רשי' תשא לא, יח. לג, יא. נתחומא תרומה ח. ז"ח שם) פ' תצוה עכ"פ נאמרה לאחר כי תשא — הרי) בפרשי' תשא (לב, לב) מפורש „מספרך — מכל התורה כולה“, ועכצ"ל שאפ"ל „מחני נא מספרך אשר כתבת“ אף שלא נכתב בפועל „ספרך אשר כתבת“ [ראה רא"ם שם (ומ"ש הרא"ם (בפי' ה') שקאי רק על מה שנכתב עד מ"ת — צע"ג, שהרי מפורש ברשי' „מכל התורה כולה“]. וראה לקו"ש ח"ב שם]. או כמ"ש בגוי"א כאן שכוונת רשי' לתורה „שהיתה כתובה מאז לפניו באש שחורה כו“ (רשי' ברכה לג, ב. וראה רשי' פנחס כו, ז). ועפ"י מתרג' דיוקלשון הכתוב „מספרך אשר כתבת“.

ואולי י"ל, דזה שקללת חכם אפילו על תנאי באה, הוא רק בנוגע לדבר שהי' במציאות בעת אמירת הקללה (והקללה חלה עליו), משאי"כ בדבר שמציאותו נתהווה לאחר שאלא נתקיים התנאי (ובמילא — בטלה הקללה), אין שייך שהקללה (שבטלה) תחול עליו.

(7) במאור עינים ריש פרשתנו (ועוד) שזוהו לפי שו' אדר — יום הסתלקות משה — חל (ברוב השנים) ב' תצוה. ובז"ח שם, „דהו"ל למיכתב שמי' דמשה בכל מלה ומלה ובכל פיקודא ופיקודא דתמנא — אבל מובן שצ"ל שייכות גם לתוכן הסדרה. וראה טור הארוך, פנחס זוא, ושיך עה"ת ריש פרשתנו. וראה גם לקו"ש חכ"ו ע' 204 ואלך. סה"ש תשמי"ט ח"א (ע' 257 ואלך. ע' 271 ואלך). ועוד.

(8) ל' בעה"ט כאן.

יעדער ענין און פרט אין תורה איז בדיק. דארף מען זאגן, אז דאס וואס דוקא פ' תצוה איז אויסגעקליבן גע- ווארן, אז אין איר זאל אויסגעפירט ווערן דער „מחני נא מספרך“ (וואס שטייט אין פ' כי תשא⁵)

[ובפרט, אז לכאורה וואלט מער מתאים געווען צו מרמז זיין אט דעם ענין — אז אמירת משה איז מקוים גע- ווארן „אפילו על תנאי“ — אין איינער פון די סדרות וואס קומען נאך⁶ (און ווען מ'ווייסט שוין וועגן) אמירת „מחני נא“⁶]

(1) ריש פרשתנו. וכ"ה בזהר חדש שה"ש בתחלתו (ס, ג). רבותינו בעה"ת ובחי' תשא לב, לב. פ' הרא"ש עה"ת ריש פרשתנו. וראה זח"ג רמז, א. (2) פ' הרא"ש (ועד"ז הוסיפו בחצ"עג בבעה"ט). וראה לקו"ש ח"ב ע' 675. (3) תשא לב, לב. (4) מכות יא, א.

(5) וכמו שהקשה בז"ח שם, והא לבתר ואתה תצוה אמר משה האי מלה' (ומתרג' „אין מוקדם ומאוחר בתורה. וראה הערה הבאה). (6) לכאורה אפ"ל להיפך, שצ"ל דוקא בא' הפרשיות שכבר נכתבו, כדיוק הלשון „מחני נא מספרך אשר כתבת“ (ראה גם פ' הרא"ש שם: מן הספר אשר כתבת כיומר מס' ואתה תצוה שכתבתי